

Parlamentārās izmeklēšanas komisijas par Latvijas valsts rīcību, izvērtējot 2013.gada 21.novembrī Zolitūdē notikušās traģēdijas cēloņus, un turpmākajām darbībām, kas veiktas normatīvo aktu un valsts pārvaldes un pašvaldību darbības sakārtošanā, lai nepieļautu līdzīgu traģēdiju atkārtošanos, kā arī par darbībām minētās traģēdijas seku novēršanā priekšsedētājam **R.Baloža kungam**

Viedoklis par Komisijas Galaziņojumu

Komisijas **Galaziņojuma B.sadaļā “Būvniecības jomas normatīvais regulējums un uzraudzības sistēma”** minēti iemesli un sekas pēc Būvniecības likumā izdarītajiem grozījumiem, kad, valdībai veicot būtiskus budžeta deficīta samazināšanas pasākumus, tika likvidēta Valsts būvinspekcija. Tiek norādīts, ka līdz ar to samazinājusies būvniecības kontroles tiesiskā regulējuma efektivitāte, jo *“būvniecības procesa uzraudzību iepriekšējo pilnvaru apjomā turpmāk īstenoja tikai pašvaldību būvvaldes”*, bet *“ funkcija – pārbaudīt, kā pašvaldību institūcijas ievēro likumu un citu normatīvo aktu prasības būvniecības jomā, kā arī dot pašvaldību būvvaldēm norādījumus konstatēto būvniecības pārkāpumu novēršanai un uzraudzīt to izpildi – netika nodota nevienai institūcijai”*. Komisija nonākusi pie secinājuma, ka Zolitūdes traģēdijā solidāri vainojama 9.Saeima, tā laika valdība un Ekonomikas ministrija.

Sakarā ar iepriekš minēto, pirmkārt, vēlos norādīt, ka **Galaziņojumā notikušās Zolitūdes traģēdijas sakarā:**

- **netiek analizētas normatīvajos aktos noteiktās pašvaldību tiesības un pienākumi būvniecības procesa kontroles nodrošināšanā,**
- **kā arī iztrūkst arī Rīgas domes atbildības izvērtējums.**

Pēc Valsts būvinspekcijas likvidācijas saskaņā ar Būvniecības likuma 7.panta pirmās daļas 4.punktu un likuma “Par pašvaldībām” 15.panta pirmās daļas 14.punktu kontrolēt kā būvniecības dalībnieki (pasūtītājs, būvētājs, būvuzņēmējs u.c.) ievēro būvniecību regulējošos normatīvos aktus un **nodrošināt būvniecības procesa tiesiskumu savā administratīvajā teritorijā bija vietējās pašvaldības autonomā funkcija.**

Savukārt Būvniecības likuma 30.pants pašvaldību būvinspektoriem, lai nodrošinātu būvniecības procesa tiesiskumu, kā arī Vispārīgie būvnoteikumi paredzēja ļoti plašu tiesību un pienākumu apjomu. Piemēram, būvinspektoram bija tiesības apskatīt un

pārbaudīt būves, ieiet tajās, apsekot tās, pieprasīt paskaidrojumus un Vispārīgajos būvnoteikumos paredzētos dokumentus, kā arī lūgt uz būvuzņēmēja vai būvētāja rēķina atbrīvot telpas, padarot tās pieejamas, un atsegt būvju daļas, lai varētu pārbaudīt uzbūvēto konstrukciju, ja konstatētas nedrošuma pazīmes. Par katru pārbaudi būvinspektoram bija jānodod atzinums, un, ja nepieciešams, arī norādījumus par to, kā novēršami parkapumi. Viņam bija tiesības arī apturēt būvniecību līdz laikam, kad atzinumā dotie norādījumi tiek izpildīti.

Bez tam Ministru kabinets, apstiprinot Noteikumus par būvinspektoriem, noteica prasības personām, kas vēlas kļūt par būvinspektoriem, kā arī sīkāk regulēja pašvaldības būvinspektoru tiesības un pienākumus¹.

Normatīvie akti uzlika pienākumu pašvaldībai un tās būvvaldei pārliecināties par attiecīgā būvniecības risinājuma atbilstību normatīvajiem aktiem, deva tiesības neakceptēt neatbilstošus vai bīstamus būvniecības risinājumus, atsakot izsniegt būvatļauju. Tādējādi noteikto pienākumu ietvaros **pašvaldības būvvaldei bija tiesības pieprasīt un pārbaudīt ne tikai visus nepieciešamos dokumentus vai informāciju, bet arī veikt nepieciešamās pārbaudes būvlaukumos.**

Saskaņā ar Rīgas pilsētas pašvaldības nolikumu² un Rīgas pilsētas būvvaldes nolikumu³ Rīgā būvniecību pārzin (-āja) un kontrolē (-ja) **Rīgas pilsētas būvvalde**. Tā ir Rīgas domes priekšsēdētāja pakļautībā esoša pašvaldības iestāde, kuras sastāvā ir Rīgas pilsētas būvinspekcija.

Kā vienā no Komisijas sēdēm pamatoti norādīja bijušais ekonomikas ministrs A.Kampars, Rīgas pilsētas Būvvaldei Zolitūdes lielveikala “Maxima xx” un dzīvojamās mājas sakarā gan pirms būvniecības ieceres atļaušanas, gan turpmākajā būvniecības procesā bija pienākums izvērtēt, vai plānotā būvniecība atbilst normatīvo aktu prasībām un neradīs draudus sabiedrības drošībai. Būvvaldei bija jāpārliecinās, vai būvniecība process ir pamatoti sadalīts vairākās kārtās un vai šo kārtu secīga īstenošana ir pieļaujama un vai projektētājs, izstrādājot darbu organizēšanas projektu, ir adekvāti norādījis, kādus darbus drīkst un kādus nedrīkst veikt, nepārtraucot ekspluatācijā esošās ēkas pamatfunkciju izpildi u.tml.

¹ Sk. Ministru kabineta 2010.gada 26.oktobra noteikumus Nr.1009

² sk.Rīgas pilsētas 2011.gada 1.marta saistošos noteikumus Nr.114

³ sk.Rīgas domes 2008.gada 21.jūlijā lēmumu Nr.117

Otrkārt, **Galaziņojumā pārspīlēti akcentēta likvidētās Valsts būvinspekcijas loma būvniecības procesa kontroles nodrošināšanā.** Proti, no Galaziņojuma izriet, ka, ja netiktu likvidēta Valsts būvinspekcija, iespējams, Zolitūdes traģēdija nebūtu notikusi.

Pirms Valsts būvinspekcijas likvidācijas jau kopš 2005.gada speciālajā juridiskajā literatūrā⁴, analizējot Valsts būvinspektoru un pašvaldību būvinspektoru kompetenci būvniecības procesa kontrolē, tika norādīts, ka funkciju dublēšanās un savstarpēja nesaskaņotība neatbilst valsts pārvaldes principiem. Divu dažādu institūciju tiesības kontrolēt privātpersonu rīcību, pie tam abām šīm institūcijām neatrodies otra padotībā, radīja tiesisko nenoteiktību un varēja aizskart privātpersonas tiesisko paļāvību. Praksē privātpersona nevarēja būt droša, ka valsts pārvalde attiecībā uz viņu nepieņems pretējus lēmumus, kas, kā liecināja tā laika prakse, bieži notika.

Pretstatā šai duālajai uzraudzībai tika piedāvāts risinājums, kas paredzēja pašvaldību būvinspektoros iekļaut vienotā sistēmā ar valsts būvinspektoriem. Šādu risinājumu 2008.gadā atbalstīja bijušais ekonomikas ministrs K.Gerhards, kas valdībai iesniedza Būvniecības nozares attīstības pamatnostādnes laika periodam līdz 2013.gadam.

Taču gan Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija, gan Latvijas Pašvaldību savienība šādam risinājumam kategoriski nepiekrita⁵. Pašvaldību savienība iebilda pašvaldību funkcijas – būvniecības procesa pārraudzības un tiesiskuma nodrošināšanu savā teritorijā – nodošanai Valsts būvinspekcijas pārziņā. Vēl vairāk – ne Pašvaldību savienības pārstāvis A. Salmiņš, ne Rīgas domes Būvvaldes vadītājs A.Cinis kopumā nav iebilduši Valsts būvinspekcijas reorganizācijai.⁶ Pēc Valsts būvinspekcijas likvidācijas Pašvaldību savienība uzskatīja, ka **“tā VBI, kas tika likvidēta, faktiski nenodarbojās ne ar ko un kategoriski bēga no atbildības. Ja, šo institūciju atjaunojot, tiek definēta tās vieta un atbildība, nedublējot funkcijas, ko veic citas iestādes, tad inspekcija būtu jāatjauno.”**⁷

Neskatoties uz pašvaldību būvinspektoru atkarību no pašvaldības deputātiem un tās vadības, kā arī atsevišķu pašvaldību būvinspekciju bezdarbību būvniecības procesa

⁴ sk. Pleps J. Pētījums par būvniecības kontroles tiesisko regulējumu, kuru 2005.gadā bija pasūtījusi Ekonomikas ministrija. Nepublicēts materiāls; Čepāne I., Statkus Būvniecības procesā pieņemto lēmumu pārsūdzēšana un būvniecības kontroles mehānismu uzlabošana. Likums un Tiesības. 2005.gada oktobris, 302.- 311.lpp. u.c.

⁵ sk. Starpministriju (starpinstitūciju) 2008.gada 5.decembra sanāksmes protokolu

⁶ sk. Ekonomikas ministrijas un Latvijas Pašvaldību savienības 2009.gada 13.maija sarunu protokola, 4.lpp.

⁷ <http://www.lvportals.lv/print.php?id=236230>

tiesiskuma nodrošināšanā, A.Salmiņa vārdiem runājot, - “papīru trenkāšanu”, arī pēc Valsts būvinspekcijas likvidācijas Pašvaldību savienība iebilda pret pašvaldību būvinspektoru iekļaušanu vienotā valsts kontroles institūcijā: *“Būvvalde ir pašvaldības institūcija, tās augstākais priekšnieks un rīkotājs ir dome, un nekāda valsts iestāde tās darbā iejaukties nav tiesīga. Un, kamēr vien būs Pašvaldību savienība, tas netiks pieļauts.”*⁸

Arī Ekonomikas ministrijas valsts sekretāra p.i. J.Spiridonovs norādījis, ka esot grūti noliegt faktu, ka vecajā būvniecības regulējumā vienus un tos pašus objektus varēja apsekot inspektori no divām organizācijām, darot vienu un to pašu. *"Nebija nodalīts, ko dara viens, un ko – otrs"*, viņš skaidroja Parlamentārās izmeklēšanas komisijai.⁹

Tādējādi nav pamata uzskatīt, ka bijusī Valsts būvinspekcija, kurā pirms tās likvidācijas strādāja aptuveni 20 darbinieku, pastiprināti uzraudzītu Zolitūdes lielveikala “Maxima xx” un dzīvojamās mājas būvniecības procesu, tostarp Rīgas domes būvvaldes darbību, un līdz ar to Zolitūdes traģēdija nenotiktu.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, lūdzu Parlamentārās izmeklēšanas komisiju Galaziņojumā:

- 1) objektīvi analizēt bijušās Valsts būvinspekcijas lomu un nozīmi būvniecības procesa kontroles nodrošināšanā;**
- 2) izvērtēt arī Rīgas domes atbildību notikušajā traģēdijā.**

Patiesā cieņā,

dr.iur. Ilma Čepāne

11.Saeimas Juridiskās komisijas priekšsēdētāja,

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes profesore

⁸ turpat

⁹ <http://www.delfi.lv/news/national/politics/likvidejot-valsts-buvinspekciju-tas-funkcijas-nepazuda-skaidro-dombrovskis.d?id=45697574>